

фактор формування національної свідомості. // Поліграфія і видавнича справа : Наук.-техн. зб. / Ред. С.М.Гулько. – Львів : 2002. – С. 230 – 234.

4. Чернобровкін В. М. Психологія прийняття педагогічних рішень : моногр. / Володимир Чернобровкін. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 416 с.

Лопухіна Т. В. Шляхи виховання національної свідомості учнів початкової школи

У статті з'ясовано основні теоретичні положення проблеми формування національної свідомості, на які необхідно спиратися у роботі з дітьми початкової школи.

Ключові слова: свідомість, педагогічна свідомість, національна свідомість.

Лопухина Т. В. Пути воспитания национального сознания учеников начальной школы

В статье раскрыты основные теоретические положения проблемы формирования национального сознания, на которые необходимо опираться в работе с детьми начальной школы.

Ключевые слова: сознание, педагогическое сознание, национальное сознание.

Lopukhina T. V. Ways of Education of National Consciousness of Primary School Pupils

Article rozkryty the basic theoretical problems of formation of national consciousness, to be based in the work with children in elementary school.

Key words: consciousness, consciousness, teaching the national consciousness.

Стаття надійшла до редакції 05.04.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – к. п. н., доц. Саприкіна О. В.

УДК 372.881.116.12

Н. В. Мордовцева

**КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ
МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА**

Учителі початкових класів на сучасному етапі велику увагу приділяють особистісному вихованню молодших школярів, головна мета якого полягає у формуванні мовної особистості, що характеризується національно свідомим ставленням до мови, глибоким знанням її, розвиненим мовленням, а отже, і мисленням, інтелектом, емоційною сферою, естетичним

сприйняттям мови й мовлення, вмінні відчувати й розуміти рідне слово, його значення. Мовна особистість характеризується також розвинутою мовленнєвою пам'яттю, мовним етикетом, мовним чуттям, наявністю моральних якостей, тобто виховання в учнів високого рівня мовленнєвої культури, формування мовної та мовленнєвої компетентностей. Вивчення рідної мови в школі спрямоване на формування мовної особистості – „людини, яка любить, знає й береже рідну мову, користується усіма її виражальними засобами” [1, 5].

Базовими в розумінні мовної компетентності є ідеї С. Карамана, Ю. Караулова, Т. Ладиженської, Л. Мацько, Є. Пассова, М. Пентилюк, Т. Симоненко та ін., що розкривають такі основні її характеристики, як здібність до мови, знання мови, реалізація мови в мовленні; Л. Бахмана про комунікативні мовні здібності; К. Дуайє про компоненти мовної компетентності: говоріння, письмо, аудіювання, читання; Г. Шоу та Дж. Вебера про мовну грамотність. Запропоновані вченими визначення в основному зводяться до того, що знання, уміння й навички, які забезпечують здатність школярів уживати слова й синтаксичні конструкції відповідно до норм літературної мови, а також доречно й правильно використовувати синонімічні засоби мови, називають **мовною компетентністю**.

Мета статті: теоретично обґрунтувати та проаналізувати сутність компетентнісного підходу до формування мовної особистості молодшого школяра; поняття мовної компетентності як основної складової в процесі вивчення української мови.

Мовна компетентність може бути охарактеризована у різноманітних параметрах та аспектах, з яких найбільш очевидними, так би мовити, „поверхневими” є мовлення, письмо, аудіювання (сприйняття на слух) і читання. Останні дві (аудіювання та читання) базуються на ментальних процесах інтерпретації звукових і графічних мовних сигналів, що сприймаються слуховими та зоровими рецепторами.

Більшість методистів оперують термінами *мовна і мовленнєва компетентності* і відносять ці поняття до концептуальних засад навчання рідної мови. Сучасні лінгводидакти О. Беляєв, Л. Скуратівський, Г. Шелехова, О. Горошкіна та інші наголошують на тому, що „основною метою в навчанні мови є формування й розвиток мовної особистості – людини, яка виявляє високий рівень мовної та мовленнєвої компетентності [4, с.79]”. М. Пентилюк вважає, що мовна й мовленнєва компетентності ґрунтуються на усвідомленні основної функції мови – комунікативної, яка забезпечує мовленнєву діяльність її носіїв і впливає на їхній духовний розвиток.

Треба зазначити, що термін мовна (лінгвістична) компетентність пов'язаний із обізнаністю з мовою, із знаннями мовних одиниць, їх виражальних можливостей; володінням мовними вміннями й навичками. Зміст мовної компетентності – це засвоєння категорій і одиниць мови та їх функцій, вивчення закономірностей і правил оволодіння системно-структурними утвореннями семантичного, синтаксичного, морфологічного,

фонологічного характеру, які необхідні для розуміння і побудови мовлення, це здатність розуміти й реалізувати граматичну природу висловлювання. Також, мовна компетентність сприяє формуванню уявлень про устрій мови, її розвиток і функціонування, усвідомленню тих відомостей про значення та роль мови в суспільстві, на яких виховується постійний інтерес до предмета, почуття любові й поваги до рідного слова.

Важливим для нашого дослідження є визначення мовної компетентності, сформульоване авторами підручника „Методика навчання іноземної мови”: „мовна компетентність передбачає опанування знаннями (з лексики, граматики, фонетики та орфографії) та формування відповідних навичок: фонетичних, лексичних, граматичних, морфологічних – пов’язаних зі складом слова та частинами мови; синтаксичних – пов’язаних з побудовою речень та їх різних видів; орфографічних, графічних та каліграфічних – засвоєння особливостей написання [3, с. 24 – 26]”.

С. Караман подає чотири типи компетентностей: мовну, мовленнєву, соціокультурну й функціонально-комунікативну [2, с. 3]. На думку вченого, мовна компетентність визначається загальноприйнятими орфоепічними, лексичними, словотворчими, граматичними, стилістичними нормами; мовленнєва – чотирма видами мовленнєвої діяльності: аудіюванням, говорінням, читанням, письмом; соціокультурна – рівнем знань національної культури; функціонально-комунікативна – умінням використовувати мовні засоби в межах функціональних стилів [2, с. 3 – 6].

Будуючи модель мовної особистості, А. Нікітіна виділяє такі актуальні з методичного погляду п’ять типів компетентностей: мовну, мовленнєву, предметну, прагматичну, комунікативну [5, с. 61 – 65].

У наукових виданнях з лінгводидактики використовують терміни „мовна компетентність” і „лінгвістична компетентність”. С. Єрмоленко, Л. Мацько ці поняття розмежовують. На їхню думку, необхідність цього зумовлена тим, що для володіння мовою, з одного боку, треба засвоїти одиниці мови і правила їх побудови, з іншого боку – знати все про мову, про її систему.

А. Євграфова дотримується тієї думки, що „мовна компетентність включає знання одиниць мови і правил їх поєднання, зв’язку..., має двобічний характер: вона об’єднує мову й мовлення і характеризує особистість як людину, яка володіє мовою і вміє нею користуватися на основі граматичних правил [6, с. 81]”. Лінгвістична компетентність, на відміну від мовної, „характеризується лінгвістичними знаннями, тими, що належать до лінгвістики як науки..., цей аспект реалізується в осіб, які спеціально займаються мовознавством [6, с. 81]”.

Беручи до уваги всі зазначені погляди на поняття „мовна компетентність” і „лінгвістична компетентність”, на нашу думку, ці поняття потрібно розмежовувати. Під лінгвістичною компетентністю розуміємо здатність учнів виконувати елементарний лінгвістичний аналіз мовних явищ різних рівнів. Мовна компетентність – це практичне оволодіння українською мовою, її словниковим запасом, граматичним ладом, дотримання в усних і

писемних висловлюваннях мовних норм. На думку Ю. Апресяна, володіти мовою означає:

1) уміти виражати заданий зміст різними (в ідеалі – всіма можливими в цій мові) способами (здатність до перефразування);

2) уміти обирати зі сказаного зміст, зокрема – розрізняти зовнішньо схожі, але різні за значенням висловлювання (розрізнення омонімії) і знаходити спільне значення в зовнішньо різних висловлюваннях (володіння синонімією);

3) уміти відрізнити правильні в мовному відношенні речення від неправильних;

4) уміти вибирати у великій кількості принципово можливих засобів вираження певної думки ті, які найбільшою мірою відповідають соціальним, територіальним та іншим особливостям характеристики її учасників.

Кваліфікуючи володіння мовою як мовну, комунікативну чи соціолінгвістичну компетентність, слід зазначити, що цей навик надзвичайно складний і тільки лінгвістична його інтерпретація недостатня для адекватного опису реального мовного життя.

Мовна компетентність учнів містить знання одиниць мови і правила їх поєднання, зв'язки між ними. Діти вивчають мову, тобто засвоюють відомості з фонетики, лексики, граматики, стилістики, що складаються з лінгвістичних понять і правил. Отже, мовна компетентність – складне поняття, що поєднує мову і мовлення та характеризує особистість як людину, яка володіє мовою, вміє комунікативно доречно користуватися нею на основі граматичних правил.

Мовна компетентність включає різні мовні навички й уміння: володіння лексикою, граматикою, уміння адекватно сприймати й породжувати тексти, які відповідають комунікативним завданням та ін. Лінгвістична компетентність являє собою узагальнені знання основ науки про рідну мову, комплексне засвоєння понятійної бази курсу, певного комплексу понять. М. Шанський зауважує, що лінгвістична компетентність передбачає формування уявлення про те, як мова взагалі побудована, що в ній змінюється, які ортологічні аспекти в ній є найбільш гострими [7, с. 101 – 105].

Мовна компетентність учнів забезпечується в процесі вивчення всіх розділів мови (фонетики, лексики, словотворення, граматики) і мовлення (його текстової основи, стильових різновидів, типів мовлення), обох його форм – усної й писемної, норм літературного мовлення. Усе це, засвоєне достатньо ґрунтовно, сприятиме формуванню лінгвістичних та мовленнєвих умінь і навичок учнів.

Отже, мовна компетентність розглядається як сукупність лінгвістичних знань учнів, оволодіння ними мовними одиницями та граматичними правилами; мовленнєва компетентність – мовленнєводіяльна здібність, оволодіння основними засобами формування та формулювання думки за допомогою мовних засобів.

Звичайно, у межах однієї статті неможливо розкрити всі аспекти порушеної проблеми. Подальші наукові розвідки можуть бути пов'язані з встановленням нових положень педагогічної науки про мовну, мовленнєву, комунікативну спрямованість навчання та моделювання у навчальному процесі ситуацій реального спілкування.

Список використаної літератури

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. вид. д-р пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с. **2. Караман С.** Методика навчання української мови в гімназії: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів освіти. / С. Караман. – К.: Ленвіт, 2000. – 272 с. **3. Методика навчання іноземних мов** у середніх навчальних закладах: Підручник / Кол. авт. під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 1999. – 320 с. **4. Методика навчання рідної мови** в середніх навчальних закладах / За ред. М. І. Пентилюк: Підручник для студентів-філологів. – К. : Ленвіт, 2000.– 262 с. **5. Нікітіна А.** Актуалізація категоріальних понять тексту як важливий чинник формування мовної особистості // Зб. наук. пр. Педагогічні науки. / Алла Нікітіна. – Херсон, 2002. – Вип. 31. – С. 61– 65. **6. Педагогическое речеведение.** Словарь-справочник / Под ред. Т. А. Ладыженской и А. К. Михальской; сост. А. А. Князьков. – Изд. 2-е, испр. и доп. – М. : Флинта, Наука, 1998. – 312 с. **7. Шанский Н. М., Махмудов Ш. А.** Филологический анализ художественного текста. / Н. М. Шанский, Ш. А. Махмудов. – СПб. : Наука, 1999. – 288 с.

Мордовцева Н. В. Компетентнісний підхід до формування мовної особистості молодшого школяра

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню та аналізу сутності компетентнісного підходу до формування мовної особистості молодшого школяра; розкриваються поняття мовної, мовленнєвої компетентностей як основних складових в процесі вивчення української мови; подано теоретичні відомості про поняття мовної компетентності як невід'ємного компонента в структурі загальної підготовки й розвитку особистості. Зроблена спроба виокремити сутність понять мовна та лінгвістична компетентності для засвоєння учнями основних знань про мову та вдосконалення навчально-мовних умінь і навичок.

Ключові слова: компетентнісний підхід, мовна компетентність, мовленнєва компетентність, мовна особистість.

Мордовцева Н. В. Компетентностный подход к формированию языковой личности младшего школьника

Статья посвящена теоретическому обоснованию и анализу сущности компетентностного подхода к формированию языковой личности младшего школьника; раскрываются понятия языковой, речевой компетентностей как основных составляющих в процессе изучения украинского языка;

представлены теоретические сведения о понятии языковой компетентности как неотъемлемого компонента в структуре общей подготовки и развития личности. Сделана попытка выделить сущность понятий языковая и лингвистическая компетентность усвоения учащимися основных знаний о языке и совершенствования учебно-языковых умений и навыков.

Ключевые слова: компетентносный подход, языковая компетентность, речевая компетентность, языковая личность.

Mordovtseva N. V. Competence-based Approach to Formation of the Language Identity of the Younger School Student

Article is devoted to theoretical justification and the analysis of essence of competence-based approach to formation of the language identity of the younger school student; concepts of language, speech kompetentnost as main components in the course of Ukrainian studying reveal; theoretical data on concept of language competence as integral component in structure of the general preparation and development of the personality are submitted. Language competence of pupils is provided in the course of studying of all sections of language (phonetics, lexicon, word formation, grammar) and speeches (its text basis, style versions, speech types), both of its forms - oral and written, norms of literary speech. All this acquired rather thoroughly to promote formation of linguistic and speech skills of pupils. Language competence is considered as set of linguistic knowledge of pupils, mastering by them language units and grammatical rules; speech competence - ability, mastering by fixed assets of formation and a thought formulation by means of language means. Attempt to allocate essence of concepts language and linguistic competence of assimilation with pupils of the main knowledge of language and improvement of educational and language skills is made.

Key words: competence-based approach, language competence, speech competence, language personality.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – к. п. н., доц. Желанова В. В.

УДК 373.2 : 502 + 371.315.6

Н. Г. Недодатко

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ОЗНАЙОМЛЕННІ ДОШКІЛЬНИКІВ З ПРИРОДОЮ

Третє тисячоліття висуває на перші позиції знання і високі технології, інформація в такому суспільстві стає першочерговою потребою. Тому інформаційна культура стає невід'ємною частиною загальної культури